

VAI TRÒ CỦA GIẢNG VIÊN TRONG VIỆC PHÁT HUY TÍNH TÍCH CỰC TỰ HỌC CỦA SINH VIÊN TRƯỜNG ĐẠI HỌC CÔNG NGHIỆP THỰC PHẨM THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

Ths. Huỳnh Tuấn Linh¹, Ths. Nguyễn Thị Huyền²

^{1,2}*Trường Đại học Công nghiệp Thực phẩm Tp. Hồ Chí Minh*

TÓM TẮT

Tự học có vai trò rất quan trọng, quyết định đến chất lượng của việc học tập cũng như nghề nghiệp sau này của sinh viên. Tự học giúp phát huy tính tự giác, sáng tạo, tích cực chiếm lĩnh tri thức của sinh viên. Tuy nhiên, hiện nay có một bộ phận không nhỏ sinh viên chưa hiểu rõ bản chất cũng như tầm quan trọng của việc tự học. Do vậy, trong quá trình giảng dạy, giảng viên cần phải giáo dục và định hướng cho sinh viên phát huy tối đa khả năng tự học của mình, nhằm đạt kết quả cao nhất trong học tập và công việc trong tương lai.

Từ khóa: tự học, sinh viên, khả năng tự học

ABSTRACT

Self- education has a very important position, it decides to the quality of student's learning and career.

Self- education help student own knowledge voluntarily self-consiously, creativenessly and constructively. However, having majority of student do not understand clearly importance and essence of self- education. Therefore, in teaching process, lecturer must teach and guide student to bringing into play the ability self- education in the best way, helping them own good result in studying and occupation in the future.

Key words: Self- education, student, ability self- education

1. TỰ HỌC VÀ BIỂU HIỆN CỦA TỰ HỌC

Tự học là hoạt động tự chiếm lĩnh kiến thức một cách độc lập, hình thành kỹ năng, kỹ xảo, là tự mình động não, suy nghĩ, sử dụng các năng lực trí tuệ (quan sát, so sánh, phân tích, tổng hợp...), tình cảm để chiếm lĩnh tri thức ở một lĩnh vực nào đó hay tích lũy những kinh nghiệm lịch sử, xã hội của nhân loại, biến nó thành sở hữu của chính bản thân người học. Do vậy, vấn đề tự học cần có sự đổi mới về bản chất, không còn là một hoạt động tự phát hay ép buộc mà phải là một hoạt động tự giác và được sự định hướng của giảng viên về nội dung học tập.

Tự học có vai trò rất quan trọng trong môi trường giáo dục đại học, giúp sinh viên nâng cao năng lực tư duy, tìm tòi khám phá ra những vấn đề mới, giúp sinh viên hiểu rõ bản chất của vấn đề một cách sâu sắc nhất.

Theo nghiên cứu của các nhà tâm lý giáo dục, biểu hiện của ý thức tự học rất đa dạng như: Học tập trên lớp, đi thư viện, học thông qua bạn bè, nghiên cứu tài liệu mọi nơi mọi lúc ngay cả trong vui chơi giải trí hoặc học qua mạng Internet.... Trên lớp một sinh viên có ý thức tự học tốt chính là người tập trung nghe giảng, hăng hái phát biểu xây dựng bài, nêu câu hỏi đối với giảng viên. Ngoài ra, người có ý thức tự học tốt còn là người luôn tìm thấy những điều đáng học hỏi trong cuộc sống xung quanh, ngay từ những điều nhỏ nhặt nhất, biến nó thành vốn sống, kỹ năng sống cho bản thân mình.

2. MỐI QUAN HỆ GIỮA GIẢNG DẠY CỦA GIẢNG VIÊN VÀ VIỆC TỰ HỌC CỦA SINH VIÊN TRƯỜNG ĐẠI HỌC CÔNG NGHIỆP THỰC PHẨM TP. HỒ CHÍ MINH

Quá trình dạy học là quá trình biện chứng, có sự tác động qua lại lẫn nhau giữa hai chủ thể dạy (giảng viên) và chủ thể học (sinh viên). Trong đó, dạy là một hoạt động đặc trưng

của người dạy nhằm tổ chức, điều khiển, tạo ra nhiều điều kiện và cơ hội cho quá trình học diễn ra một cách thuận lợi và đạt mục đích. Hoạt động dạy không có nghĩa là người dạy chỉ truyền đạt những kiến thức sẵn có của mình vào đầu người học, mà phải tổ chức, sắp xếp các điều kiện, tạo ra các cơ hội thuận lợi và điều khiển, kiểm soát quá trình học nhằm làm tăng khả năng tiếp thu kiến thức ở người học, giúp họ hình thành kỹ năng và thái độ tích cực trong việc tự chiếm lĩnh tri thức. Kết quả cuối cùng của quá trình dạy là tạo điều kiện và thúc đẩy quá trình học diễn ra trong một môi trường thuận lợi và hiệu quả nhất.

Học là một hoạt động tích cực, tự lực và sáng tạo của người học nhằm tạo ra sự thay đổi trong nhận thức, thái độ và kỹ năng trên cơ sở những kiến thức, thái độ và kỹ năng hiện có của bản thân. Học là một quá trình liên tục và tồn tại trong suốt cuộc đời của mỗi con người. Nhưng, học không phải là rập khuôn, máy móc, tạo ra bản sao của hiện thực trong não bộ của mỗi người mà là một hoạt động nhận thức đặc biệt. Hình ảnh của đối tượng hiện thực tồn tại trong ý thức thông qua sự phản ánh có tính chất sáng tạo, nỗ lực, tích cực của bản thân người học. Hoạt động học không phải là sự tiếp nhận nguyên si những kết quả sẵn có do người dạy truyền đạt cho, mà đó là hoạt động nhận thức độc lập của người học. Người học là chủ thể của hoạt động học, tự mình quyết định sản phẩm do chính mình làm ra.

Đối với Trường Đại học Công nghiệp Thực phẩm Tp. Hồ Chí Minh, từ khi Trường chuyển đổi từ phương thức đào tạo niên chế sang phương thức đào tạo theo tín chỉ, số giờ giảng dạy trên lớp của giảng viên giảm khá nhiều, do vậy số giờ yêu cầu sinh viên *tự học* tăng lên gấp đôi. Nhưng thực tế, đa số sinh viên vẫn chưa biết cách tự học hiệu quả, vẫn còn mang nặng cách học truyền thống. Đa số sinh viên vẫn trông chờ vào bài giảng của giảng viên để ghi chép, học thuộc, sinh viên ít chủ động đặt câu hỏi, khi giảng viên đặt câu hỏi thì rất ít sinh viên giơ tay xin phát biểu, lười nghiên cứu bài học và đọc thêm sách tham khảo....

Nguyên nhân của thực trạng trên có thể xuất phát từ sinh viên, từ nhà trường, từ giảng viên.

Về phía sinh viên: Nhiều sinh viên chưa có ý thức trong việc tự học, cho rằng việc dạy học là việc của giảng viên, nhận thức hạn chế rằng chỉ cần tiếp thu những kiến thức thầy cô truyền đạt trên lớp là đủ, tuân thủ rập khuôn, thụ động theo sự chỉ dẫn của thầy cô. Những quan niệm trên bắt nguồn từ tư tưởng tuyệt đối hóa vai trò của người thầy như: “Nhất tự vi sư, bán tự vi sư”, “không thầy đố mày làm nên” và bản thân sinh viên vẫn còn lười nhác trong việc tự học..... Bên cạnh đó, do sự phát triển của công nghệ thông tin làm cho việc tự học của sinh viên bị ảnh hưởng như: nghiện game, nghiện phim, facebook, zalo,...

Về phía nhà trường: Nhà Trường chưa chú trọng đúng mức đến việc hướng dẫn kỹ năng tự học, tự nghiên cứu cho sinh viên, sinh viên chưa được trang bị những tri thức liên quan đến quá trình tự học, ý thức và kỹ năng tự học chưa được xem là một nội dung của quản lý hoạt động học tập; cơ sở vật chất phục vụ cho việc tự học còn thiếu và yếu, hệ thống sách, giáo trình chưa phong phú, hệ thống internet còn lạc hậu, chưa đáp ứng được nhu cầu tự học cho sinh viên; không gian tự học của nhà trường còn thiếu....

Về phía giảng viên: Nhiều giảng viên vẫn xem mình là trung tâm của trình dạy học nên thường truyền thụ kiến thức theo lối đọc chép, truyền thụ kiến thức một chiều; không ứng dụng công nghệ thông tin vào quá trình giảng dạy; thiếu kinh nghiệm thực tế nên bài giảng thiếu sinh động; nhiều giảng viên không hướng dẫn phương pháp tự học cho sinh viên... Vì vậy, việc tự học của sinh viên gần như không được thực hiện, chỉ một số ít sinh viên có khả

năng điều chỉnh hành vi học tập để có khả năng tự học thực sự. Bên cạnh đó, do chuyển từ phương thức đào tạo niên chế sang phương thức đào tạo tín chỉ nên số giờ lên lớp rút ngắn lại, từ đó gây áp lực đối với đội ngũ giảng viên trong việc truyền đạt khối lượng kiến thức khổng lồ của môn học.

Từ thực trạng trên, chúng tôi đã đề xuất một số định hướng cơ bản nhằm giúp sinh viên phát huy hơn nữa khả năng tự học của mình để đạt được kết quả cao nhất trong học tập:

3. NHỮNG ĐỊNH HƯỚNG CỦA GIẢNG VIÊN GIÚP SINH VIÊN TRƯỜNG ĐẠI HỌC CÔNG NGHIỆP THỰC PHẨM TP. HỒ CHÍ MINH PHÁT HUY TÍNH TÍCH CỰC TỰ HỌC.

3.1. Chuẩn bị:

Những công việc chuẩn bị của giảng viên cũng chính là định hướng cho sinh viên tự học, giúp sinh viên tìm kiếm tài liệu, theo dõi, kiểm tra kết quả tự học của mình. Giảng viên không những cần có kiến thức sâu rộng mà còn phải tâm huyết với nghề, đồng thời cần phải lên chương trình hóa việc tự học của sinh viên, nghĩa là giảng viên cần có sự chủ động thực hiện một quy trình tương tác với sinh viên, cụ thể:

Bước 1: Làm đề cương chi tiết môn học

Đề cương chi tiết môn học, học phần đã có mẫu thống nhất của phòng Đào tạo nên khi giảng viên xây dựng thường chỉ làm cho đúng mẫu và chủ yếu bám vào giáo trình chính, việc hướng dẫn sinh viên đọc nội dung gì, tìm hiểu vấn đề nào còn sơ sài và đặc biệt việc nghiên cứu tài liệu tham khảo còn bị xem nhẹ. Do vậy, giảng viên cần chuẩn bị thật kỹ, thật chi tiết, cụ thể từng nội dung và cung cấp cho sinh viên để sinh viên theo dõi.

Bước 2: Hướng dẫn sinh viên chuẩn bị bài của tiết học kế tiếp

Thực tế, nhiều giảng viên sau khi hoàn thành khối lượng kiến thức của tiết học trước không đề cập gì đến các nội dung sẽ học trong các tiết học sau mà chỉ coi như sinh viên đã tự biết trong đề cương chi tiết – Đây là một quan điểm sai lầm, vì trong đề cương chi tiết chỉ nêu các nội dung chính cũng như một số yêu cầu mang tính chung nhất, nếu giảng viên không yêu cầu hoặc hướng dẫn cụ thể thì sinh viên có nhiều khả năng sẽ không đọc, không nghiên cứu trước. Do đó, giảng viên cần hướng dẫn sinh viên chuẩn bị bài của tiết học kế tiếp để sinh viên có định hướng trong việc đọc, nghiên cứu, để có thể nắm được các vấn đề đơn giản, ghi nhận và chuẩn bị ý kiến thắc mắc đối với những vấn đề phức tạp.

“Một nguyên lý quan trọng là những gì sinh viên tự làm được nên để họ tự làm, tự khám phá. Vì thế người thầy cần đưa ra các vấn đề để buộc sinh viên phải nghiên cứu, tự khám phá, nếu không họ sẽ không bao giờ đọc tài liệu, sách vở.” Với quan điểm này giảng viên cần giao cho sinh viên nhiều tình huống hoặc bài tập để giải quyết:

- Giảng viên phải tính toán mức độ các bài tập từ dễ đến khó để tạo hứng thú và dần dần tạo thói quen đọc tài liệu để giải bài tập hay giải quyết các tình huống.

- Giảng viên chú ý tăng cường những tình huống cần có sự trao đổi của nhóm bởi vì khi học theo nhóm, người biết giảng cho người chưa biết thì sẽ giỏi hơn, người chưa biết hỏi người biết sẽ hiểu được vấn đề, điều này sẽ làm cho việc tự học tập có chất lượng hơn.

Bước 3: Giảng viên cần đầu tư suy nghĩ thiết kế giờ dạy để tạo hứng thú cho sinh viên

Cải tiến phương pháp dạy học theo hướng lấy người học làm trung tâm, giảng viên cần sử dụng tối đa sự trợ giúp của các phương tiện công nghệ thông tin, để làm được điều này các thao tác thể hiện nội dung bài dạy cần được tính toán một cách khoa học và nghệ thuật, đảm bảo sử dụng đúng lúc, đúng chỗ để mang lại hiệu quả cao. Trên thực tế có những giảng viên trình chiếu y nguyên nội dung bài học như trong giáo trình và diễn thuyết cho sinh viên chép, để tránh tình trạng này giảng viên cần chú ý các vấn đề sau:

- Xác định thời gian, chủ đề, nội dung, yêu cầu cho giờ lên lớp lý thuyết
- Cụ thể hóa phần nội dung giảng viên trình bày
- Giới thiệu mục tiêu bài học và các yêu cầu cần thực hiện
- Trình bày cấu trúc nội dung dạy học và logic các đơn vị kiến thức của bài giảng
- Lựa chọn và chuyển tải nội dung trình bày trên lớp, nội dung cốt lõi cần trình bày
- Nội dung, vấn đề sinh viên tự trình bày và thảo luận trên lớp
- Nội dung, vấn đề sinh viên cần giải quyết khi làm việc theo nhóm....

Tóm lại tất cả những công việc chuẩn bị của giảng viên đều phải hướng tới một mục đích là: yêu cầu sinh viên cũng phải có sự đầu tư, chuẩn bị chu đáo để tích cực đóng góp xây dựng bài và tiếp thu tốt nội dung bài học.

3.2. Quá trình lên lớp

Quá trình lên lớp chính là quá trình thực hiện kế hoạch dạy học mà giảng viên đã xây dựng, tuy nhiên để phát huy tốt việc tự học của sinh viên trong giờ lên lớp giảng viên cần chú ý các vấn đề như:

- Tích cực huy động kiến thức sinh viên đã có để tiếp thu cái mới: giảng viên không nhắc lại kiến thức cũ mà thông qua đề cương hoặc sơ đồ đã giao cho sinh viên chuẩn bị trên cơ sở đó kiểm tra, bổ sung phần kiến thức sinh viên nắm chưa chắc hoặc nội dung cần mở rộng.
- Khai thác tối đa những tình huống có vấn đề để phát huy vai trò chủ động tìm hiểu khám phá kiến thức và khả năng tư duy của sinh viên.
- Chuẩn bị, lựa chọn các ví dụ ngoài giáo trình, các ví dụ có tính thực tiễn, sinh động. Công việc này cũng là một cách làm gương cho sinh viên về vấn đề tự học.
- Khai thác và áp dụng linh hoạt sơ đồ, biểu, bảng trong bài giảng. Điều này sẽ giúp sinh viên dễ hiểu, dễ nhớ, sinh viên buộc phải sử dụng ngôn ngữ của mình để biểu đạt nhờ vậy khả năng tư duy logic và diễn đạt được nâng cao.
- Tóm tắt lại mạch kiến thức và nhấn mạnh các kiến thức trọng tâm.

3.3. Hướng dẫn sinh viên tự hoàn thiện bài học sau khi lên lớp

Giảng viên cần chú trọng các nhiệm vụ cơ bản sau:

- Giao các bài tập phù hợp với nội dung kiến thức theo các cấp độ tái hiện, tái tạo, vận dụng, phân tích tổng hợp... trong đó phải chú ý đến trình độ sinh viên: khá, giỏi, trung bình, yếu kém.
- Có những gợi ý, yêu cầu hoặc bài tập mà buộc sinh viên phải đọc lại giáo trình

Việc sinh viên tự hoàn thiện bài học là rất quan trọng bởi đó chính là lúc sinh viên biến quá trình đào tạo thành tự đào tạo, biến tri thức nhận loại thành tri thức của chính mình.

3.4. Hướng dẫn sinh viên làm các bài tập nghiên cứu

Đây là một việc làm có thể phát huy cao nhất ý thức tự học của sinh viên, bài tập nghiên cứu thường được tiến hành trong cả quá trình học một học phần.

- Giảng viên lựa chọn nội dung, vấn đề chỉ rõ mục đích, yêu cầu nghiên cứu, gợi ý cách thức thực hiện để giao cho sinh viên thực hiện.

- Công khai các tiêu chí đánh giá, thời hạn hoàn thành.

- Cung cấp tài liệu hoặc địa chỉ tài liệu tối thiểu cho sinh viên, hướng dẫn cách thức tìm kiếm, thu thập, xử lý thông tin.

- Kiểm soát và sẵn sàng giúp đỡ sinh viên khi sinh viên gặp khó khăn hoặc sinh viên yêu cầu, đưa ra các điều chỉnh khi cần thiết.

- Đánh giá chính xác kết quả của sinh viên, có hình thức động viên khen thưởng đúng đắn, kịp thời.

3.5. Đánh giá qua kiểm tra, thi cử

Trong hoạt động dạy học, kiểm tra đánh giá là khâu quan trọng trong việc tạo động lực học tập cho sinh viên. Do đó, trong kiểm tra, thi cử giảng viên cần đầu tư nhiều công sức, tránh ra đề thi quá dễ hoặc quá khó không có tính phân loại sinh viên mà đề thi phải đảm bảo tính toàn diện, khách quan, cần quan tâm những giá trị cốt lõi của môn học, sát với năng lực thực tế của sinh viên. Việc chấm bài, nhận xét bài làm của sinh viên cần chính xác, công tâm.

4. KẾT LUẬN

Tự học là một hoạt động tự giác, độc lập của sinh viên trong quá trình học tập. Hiện nay, trong các trường đại học, trong đó có trường Đại học Công nghiệp Thực phẩm Tp. Hồ Chí Minh, một bộ phận khá lớn sinh viên còn thụ động trong việc tiếp nhận tri thức. Phương pháp học tập, nhất là phương pháp tự học luôn là bài toán khó cho không ít sinh viên. Do đó, sinh viên phải cần được hướng dẫn, giúp đỡ từ giảng viên để hoạt động tự học phát huy đúng mức, trở thành thói quen, nhu cầu của mỗi sinh viên. Bên cạnh đó, Nhà trường cần hỗ trợ đầy đủ cơ sở vật chất, không gian, tài liệu, giáo trình cho sinh viên để họ thuận lợi hơn trong quá trình tự học. Từ đó, thúc đẩy, nâng cao chất lượng đào tạo nhằm đáp ứng yêu cầu nhân lực cho xã hội.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Trần Bá Hoàn (1998), *Vị trí của tự học tự đào tạo trong quá trình dạy học giáo dục và đào tạo*, Tạp chí Nghiên cứu giáo dục, số 3, tr 14.
- [2]. Lưu Xuân Mới (2001), *Phương pháp dạy học Đại học*, Nxb. Giáo dục. Hà Nội
- [3]. Lê Đức Ngọc (2004), *Dạy cách học một trong những giải pháp nâng cao chất lượng đào tạo đại học*, Tạp chí Dạy và học ngày nay, số 5.
- [4]. Vũ Văn Tảo (2001), *Học và dạy cách học*, Tạp chí Tự học, số 1, tr 25.
- [5]. Thái Duy Tuyên (2003), *Dạy tự học cho sinh viên trong các nhà trường Cao đẳng Đại học chuyên nghiệp*, Chuyên đề Phương pháp dạy học cho học viên Cao học, ĐH Huế.